

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПЕРСОНАЛ

УДК 371.123:37.046.«71»(73)

АНАЛІЗ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ АМЕРИКАНСЬКИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

Наталія Мукан,
Катерина Істоміна

У статті представлено результати наукової розвідки, присвяченої контент-аналізу стандартів професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл. Досліджено науково-педагогічну літературу, що висвітлює різноманітні аспекти нормативно-правової бази професійного розвитку педагогів. Здійснено ґрунтовний аналіз Стандартів професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл, розроблених на основі Стандартів професійного розвитку персоналу, а саме Стандартів щодо контексту, Стандартів щодо змісту та Стандартів щодо процесів. Розкрито особливості реалізації стандартів професійного розвитку вчителів на різних рівнях системи неперервної педагогічної освіти у США: індивідуальний рівень, рівень загальноосвітньої школи, рівень органів управління освітою округу, рівень департаменту освіти штату чи зовнішніх провайдерів, федеральний рівень.

Ключові слова: стандарт, професійний розвиток, учитель загальноосвітньої школи, система неперервної педагогічної освіти, США.

Реформування системи освіти загалом, удосконалення професійної підготовки фахівця в умовах суспільства знань формують основні пріоритети розвитку сучасної педагогіки. У цьому контексті особлива увага приділяється професійній компетентності вчителів, а також зосереджується увага на необхідності їхнього неперервного професійного розвитку як важливого чинника, що сприяє підвищенню успішності учнів.

В Україні модернізується зміст загальної середньої освіти, оновлюються дидактичні системи, методики, досліджуються можливості застосування інноваційних форм організації навчального процесу, розробляються критерії оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів. Це зумовлює необхідність неперервного професійного розвитку вчителів, його удосконалення з урахуванням сучасних змін у суспільному розвитку, розроблення методичних рекомендацій щодо його організації.

Важливим джерелом для визначення стратегічних напрямів розвитку системи неперервної педагогічної освіти в Україні є вивчення й аналіз досвіду організації професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл за кордоном. США є однією із тих країн, які відіграють провідну роль у міжнародному освітньому просторі. Науковці в галузі освіти США входять до основного складу корпусу експертів міжнародних освітніх організацій, якими

напрацьовано низку документів та рекомендацій щодо головних принципів і якості педагогічної освіти, професійного розвитку вчителів зокрема.

Наукові розвідки присвячуються аналізу різних аспектів неперервної освіти педагогів, зокрема: політичне, соціальне, культурне та економічне значення неперервного професійного розвитку вчителів (Л. Дерлінг-Хаммонд, М. Тайт); зміст професійного розвитку педагогів (Н. Дене Фічтмен, М. Піс); моделі, методи і форми професійного розвитку (П. Гріммет, К. Дуінлен); лідерство та освітній менеджмент (Л. Хенн, А. Гарріс); упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у неперервний професійний розвиток педагогів (М. Месер, Дж. Фальк) тощо.

Українські науковці вивчали особливості професійної підготовки вчителів, серед яких: філософія освіти (В. Андрущенко, Р. Войтович), неперервна професійна освіта (Я. Бельмаз, Т. Десятов), професійна освіта (І. Ветрова, С. Гончаренко), професійно-педагогічна підготовка вчителів (О. Гаврилюк, М. Євтух), технології підготовки вчителів (В. Балакін, С. Клепко), стратегії формування професіоналізму (І. Мартиненко, О. Отич), педагогічна майстерність (Є. Барбіна, І. Зязюн). Дослідники І. Миськів, А. Парінов, С. Синенко, Т. Чувакова розглядали окремі аспекти неперервної педагогічної освіти у міжнародному освітньому просторі.

Система неперервної педагогічної освіти України зазнає постійних якісних змін. Для удосконалення професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл необхідним, на наш погляд, є впровадження системи стандартів професійного розвитку педагогів. Метою цієї статті є здійснення ґрунтовного контент-аналізу стандартів професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл для створення підґрунтя до використання цього досвіду в Україні.

Метою цієї статті є дослідження науково-педагогічної літератури, що висвітлює окремі аспекти нормативно-правової бази професійного розвитку педагогів, а також здійснення контент-аналізу стандартів професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл, на основі яких він реалізується у системі неперервної педагогічної освіти США. Відповідно до мети дослідження визначено такі завдання: проаналізувати концептуальні засади професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл у системі неперервної педагогічної освіти США; виявити специфіку реалізації професійного розвитку педагогів на різних рівнях системи неперервної педагогічної освіти у США.

Стандарти професійного розвитку персоналу у США є основою для розроблення Стандартів професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл у 41 штаті. Вони забезпечують систему планування, організації, управління та оцінювання професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл у системі неперервної педагогічної освіти, політики щодо професійного розвитку та відповідних програм [1]. Стандарти, розроблені Національною радою з розвитку персоналу, представляють софістичний аналіз чинників, що сприяють створенню конструктивної системи неперервної професійної освіти вчителів та підкреслюють необхідність результативності професійного розвитку педагогів.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття основна увага педагогів

спрямована на підвищення успішності учнів загальноосвітніх шкіл, а професійний розвиток планується та організовується з урахуванням цієї перспективи [5].

У США щорічно проводиться аналіз успішності учнів згідно з освітніми стандартами, і, у випадку відсутності прогресу федеральним урядом передбачено застосування покарання щодо штатів. Стандарти професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл визначають його основні принципи, зміст, методи і форми. Їхня основна мета – сприяти удосконаленню професійного розвитку педагогів за допомогою забезпечення бачення якісного професійного розвитку, що чітко визначає локальні потреби, пріоритети та ресурси; управління процесами планування, розроблення, виконання й оцінювання якісного професійного розвитку в цілому та окремих програм професійного розвитку педагогів; узгодження професійного розвитку, спрямованого на удосконалення навчання учнів, з політикою та пріоритетами штату, округу, школи; забезпечення ресурсів для професійного розвитку; визначення відповідальності за забезпечення якісного та доступного професійного розвитку для всіх учителів.

Здійснимо контент-аналіз стандартів професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл, що запропоновані штатами на основі Стандартів професійного розвитку персоналу, розроблених Національною радою з розвитку персоналу США, а також продемонструємо особливості реалізації професійного розвитку вчителів на різних рівнях системи неперервної педагогічної освіти.

Стандарти щодо контексту визначають контекст, у якому реалізується професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл США, і спрямовані на удосконалення навчання учнів.

Ідеться про організацію дорослих у навчальні спільноти, мета яких узгоджується з цілями загальноосвітньої школи та округу. Ці стандарти можуть мати різноманітні форми, але їхнім основним пріоритетом є навчання учнів та вчителів. Заохочується індивідуальне та колегіальне експериментування, практика й рефлексія, а також застосування колегіального і проблемного підходів, неперервне удосконалення роботи класу та школи загалом.

Стимулюється розвиток шкільних та окружних лідерів, які здійснюють управління процесом удосконалення педагогічної діяльності. Шкільні лідери стимулюють професійний розвиток, обговорюють його переваги з представниками громадськості (батьки, шкільні ради, спеціальний уповноважений представник департаменту освіти округу). Надається перевага партисипативному виду шкільного лідерства, яке здійснюється вчителями, директорами, адміністраторами школи, персоналом департаменту шкільного району, інституціями вищої освіти й різноманітними організаціями (бібліотеки, музеї, громадські організації тощо).

Стандарти контекстно передбачають також розвиток ресурсів для підтримки навчання дорослих та їхньої співпраці. До ресурсів відносять кошти, людський капітал, час тощо. Партисипативний вид шкільного лідерства передбачає залучення джерел і за межами загальноосвітньої школи, тобто застосування потенціалу аутсорсингу.

Упровадження цих стандартів здійснюється у США на різних рівнях, а саме на індивідуальному, шкільному, на рівні органів управління округу, на рівні департаменту освіти штату і, звичайно, на федеральному рівні.

На *індивідуальному рівні* передбачається участь учителів у щоденних дискусіях на професійну тематику; читання фахової літератури та її обговорення; відвідування занять колег та співпраця з допоміжним персоналом.

На *рівні загальноосвітньої школи* вчителі заохочуються до навчання в команді, колегіального планування уроків та розв'язання виробничих проблем; співпраці у межах навчальної спільноти та проведення експериментів для удосконалення власної діяльності; роботи у складі кафедри чи команди з удосконалення роботи школи, розвитку її культури, навчального середовища; виконання обов'язків тренерів, наставників; участі у конференціях, семінарах, майстер-класах.

Рівень органів управління освітою округу – вчителі беруть участь у регіональних предметних мережах спілкування; шкільні лідери забезпечують розподіл ресурсів для досягнення цілей шкільного округу за допомогою оцінювання ефективності професійного розвитку вчителів у різних загальноосвітніх школах; сприяють організації професійного навчання та колегіальної співпраці на рівні загальноосвітньої школи; розробляють моделі професійного розвитку.

На *рівні департаменту освіти штату, або зовнішніх провайдерів* учителі беруть участь у національних предметних мережах спілкування та мережах консорціумів реформування школи, які об'єднують навчальні заклади зі спільними інтересами; беруть участь у конференціях; консультуються із фахівцями з різних асоціацій та організацій; беруть участь у програмах, що фінансуються департаментом освіти штату.

На *федеральному рівні* вчителі беруть участь у національних конференціях, грантах, програмах тощо.

Стандарти щодо змісту визначають змістовий компонент професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл США і передбачають низку цілей, зазначених нижче.

По-перше, це підготовку вчителів до сприйняття всіх учнів, створення безпечного та сприятливого навчального середовища, спрямованість на високі очікування щодо їхньої академічної успішності. Професійний розвиток спрямовується на розроблення технологій попередження та розв'язання конфліктів, використання даних про поведінку учнів тощо.

По-друге, це поглиблення знань освітян про навчальне середовище, що забезпечує їх навчальними стратегіями, які розроблені на основі досліджень, з метою надання допомоги учням у процесі досягнення навчальних стандартів, а також готує їх до застосування різноманітних методик оцінювання у класі. Професійний розвиток передбачає вивчення різноманітних методик оцінювання діяльності учнів.

По-третє, надання можливостей для опанування знаннями, формування й розвиток умінь і навичок, формування ставлення і цінностей учителів, необхідних для залучення до педагогічного процесу родин і громадськості. Ефективний професійний розвиток спрямовується на засвоєння знань та

розвиток навичок для налагодження співпраці з колегами, формування вмінь управління конфліктами, а також усвідомлення, що незгода є потенційним суб'єктом налагодження професійного дискурсу, спрямовується на розвиток технологій спілкування, що служать розширенню співпраці. «...Перед сучасною освітою стоїть подвійне завдання: вона має формувати людину, здатну змінювати саму себе і наявне буття, і водночас таку, що розуміє і приймає завдання наявного буття, здатна жити і спілкуватися в середині нього» [2, с. 49].

Професійний розвиток скеровується на освоєння вчителями знань, формування і розвиток умінь та навичок, необхідних для забезпечення різних навчальних потреб учнів. Це розвиток усвідомлення та розуміння різноманітності потреб та стилів навчання, демонстрація знань, умінь і навичок розвитку, імплементації стратегій навчання та оцінювання; формування поваги до учнів та високих очікувань щодо їхнього навчання.

Щодо залучення зовнішнього середовища до педагогічного процесу, то професійний розвиток передбачає надання можливостей для розвитку й демонстрації вмінь усного та письмового мовлення, налагодження співпраці з батьками та представниками громадськості; розуміння й поваги до культури народу, представником якого є учень та його сім'я, а також використання полікультурності як ресурсу для збагачення навчального процесу. Забезпечення цих стандартів також втілюється на різних рівнях.

Індивідуальний рівень – усвідомлення необхідності надання підтримки та допомоги учням, а також висловлення глибокого переконання у їхніх навчальних можливостях; ознайомлення з учнівським колективом (внутрішній світ учнів, їхні інтереси, вподобання, друзі, родина тощо); дослідження основних когнітивних, соціальних, емоційних характеристик учнів з метою забезпечення викладання, спрямованого на загальноосвітній розвиток особистості з урахуванням полікультурного підходу до освіти.

Рівень загальноосвітньої школи – вчителі вчать розвивати сприятливе навчальне середовище для учнів; освоюють знання, формують та розвивають вміння і навички налагодження тісних зв'язків загальноосвітньої школи із сім'єю та соціальним середовищем, у якому живе учень; опановують основні механізми залучення сім'ї та переваг соціального середовища до роботи школи з метою сприяння навчальному прогресу учнів.

Рівень органів управління освітою округу – вчителі беруть участь у майстер-класах, конференціях, що організуються професійними організаціями; освоюють курси, що пропонуються інституціями вищої освіти; працюють у навчальних групах, мережах спілкування вчителів загальноосвітніх шкіл; здійснюють менторство, коучинг, спостереження, проходять стажування в інших загальноосвітніх школах, спілках учителів, центрах професійного розвитку; шкільні лідери працюють згідно з Національними стандартами консорціуму ліцензування шкільних лідерів.

Рівень департаменту освіти штату, або зовнішніх провайдерів – шкільні лідери беруть участь у формуванні політики та структури неперервної професійної освіти вчителів загальноосвітніх шкіл.

Федеральний рівень – педагоги беруть участь у національних

конференціях, грантах, програмах тощо.

Стандарти щодо процесу професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл у системі неперервної педагогічної освіти передбачають професійний розвиток, що спрямований на удосконалення навчання учнів, зокрема:

– використання різноманітних даних про успішність учнів з метою визначення пріоритетів навчання дорослих, моніторингу прогресу та сприяння неперервному удосконаленню;

– використання навчальних стратегій, що відповідають навчальним цілям. Професійний розвиток передбачає використання тих методик, які вчителі можуть застосувати при викладанні навчальної дисципліни (індивідуальне навчання, демонстрації, спостереження, практика, рефлексія, проблемний метод тощо);

– застосування знань про навчання та розвиток людини;

Індивідуальний рівень – вчителі розробляють тести для визначення ефективності власного професійного розвитку та його впливу на навчання учнів; проводять практичні дослідження; аналізують власну діяльність з метою визначення її переваг та недоліків, умінь та навичок, які потребують удосконалення;

Рівень загальноосвітньої школи – вчителі проводять тестування для виявлення прогресу учнів та здійснення моніторингу навчальної діяльності; здійснюють колегіальні практичні дослідження; вчать формувати сприятливе навчальне середовище та співпрацювати з колегами; використовують різні інформаційні ресурси з метою управління процесом удосконалення загальноосвітньої школи; здійснюють аналіз цілей та досягнутих результатів професійного розвитку; освоюють новітні освітні технології та впливають за допомогою професійного розвитку вчителів на результативність навчання учнів [3; 4];

Рівень органів управління освітою округу – педагоги використовують дані про успішність учнів на основі стандартних тестів, розроблених шкільним округом, та зразків робіт учнів з різних шкіл, даних про випускників шкіл, звітів про дисципліну, відвідуваність занять, виконання завдань та навчання у коледжах після закінчення школи, що служить основою для розвитку змісту програм професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл; беруть участь у зустрічах з науковцями та дослідниками у галузі освіти, що сприяє застосуванню позитивного педагогічного досвіду у практиці шкільного округу.

Рівень департаменту освіти штату, або зовнішніх провайдерів – беруть участь у професійному розвитку, спрямованому на розвиток умінь і навичок збору даних, аналізу даних про успішність учнів, застосування інструментарію оцінювання, здійснення планування навчального процесу з урахуванням результатів тестування; вчать аналізувати власну навчальну діяльність, її результати та вплив на навчальний процес учнів, а також розвиток культури школи тощо.

Федеральний рівень – беруть участь у національних конференціях, грантах, програмах тощо.

Здійснивши аналіз науково-педагогічної літератури, що висвітлює

різноманітні аспекти нормативно-правової бази професійного розвитку вчителів, а також контент-аналіз Стандартів професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл у США, робимо висновки, що в основу успішної стратегії реалізації неперервного професійного розвитку педагогів загальноосвітніх шкіл покладено стандарти, що чітко визначають контекст, зміст та процедури. Водночас із тенденцією централізації, що відображена у наявності стандартів професійного розвитку персоналу, вбачаємо й тенденцію децентралізації, що забезпечує можливість адаптації змістового, операційного та контекстуального компонентів професійного розвитку вчителів відповідно до потреб індивіда, шкільного колективу, округу, штату тощо.

Ця наукова розвідка не вичерпує всієї повноти окресленої проблеми. До перспективних напрямів подальших досліджень належать особливості реалізації професійного розвитку вчителів американських загальноосвітніх шкіл на різних рівнях системи неперервної педагогічної освіти, а також специфіка професійного розвитку вчителів-предметників, освітнього менеджменту, допоміжного персоналу тощо.

Список використаних джерел:

1. Мукан Н. В. Стандарти професійного розвитку педагогів у США / Н. В. Мукан // Вісник Львівського університету імені Івана Франка. Серія педагогічна. – 2009. – Вип. 25. – С. 275–282.
2. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : [монографія; В. П. Андрущенко та ін.]; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Наукова думка, 2003. – 853 с.
3. Reeves D. *Transforming professional development into student results* / D. Reeves. – Association for Supervision & Curriculum Development, 2010. – 156 p.
4. Riggs I. *Teaching portfolios for support of teachers' professional growth* / I. Riggs, R. Sandlin // NASSP Bulletin. – 2000. – № 84(618). – P. 22–27.
5. *What teachers should know and be able to do : the five core propositions of the National Board*. – National Board for Professional Teaching Standards, 2002. – 22 p.